د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومي ریاست

هنر

A R T

اتم ټولګی

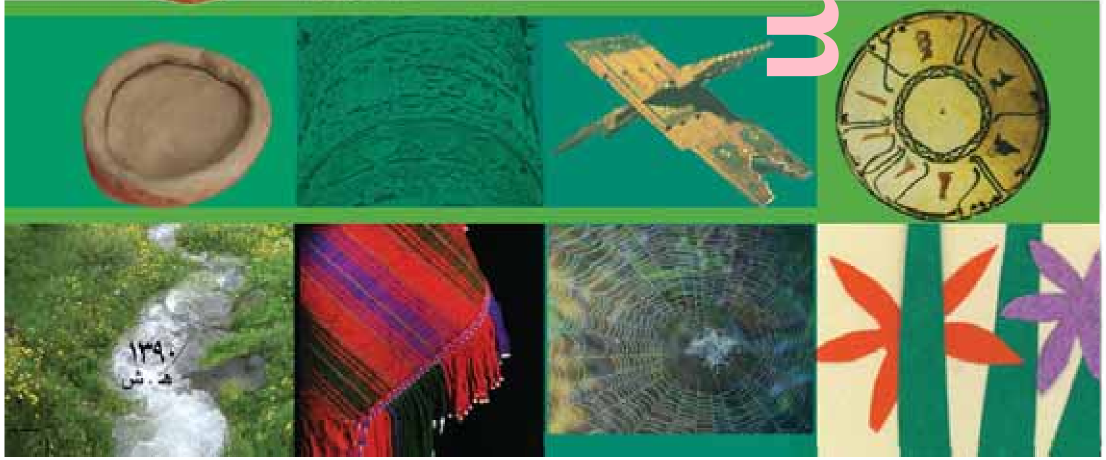

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري،
په بازار کې یې اخیستل او خرڅول په کلکه منع دي،
له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

ISBN 978-9936-25-035-2

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنر

ART

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

مؤلفان:

سیدانور میچنخیل دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی
محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمی او مسلکي اډیټ:

سید انومیچنخیل،دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی
پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبیاتو اډیټوران

عبد الحیٔ (هاشمي) د علومو اکاډومی علمي غړی
مولف محمد سهراب دیدار

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی
عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنګي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمیټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین
ـ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول
ـ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

دیزاین

رحمت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستــان دی — دا عزت د هــر افــغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمـــان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بــلــوڅــو د ازبکــو

د پښتـــون او هزاره وو — د تـــرکمنــو د تاجکــو

ورسره عرب، گوجـر دي — پـــامـيـريان، نورستانيـــان

براهوي دي، قزلباش دي — هــم ايمــاق، هم پشه يان

دا هيــواد به تل ځليږي — لــکــه لمـر پر شنه اسمان

په سينــه کې د اسيــا به — لــکــه زړه وي جــاويدان

نوم د حق مو دی رهبــر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده‌کړې په بهیر کې د زده‌کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده‌کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده‌کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو، تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

	سرلیک	مخ
۱	په سیايي ټکو انځورګري	۱
۲	د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)	۳
۳	په طبیعي موادو ټاپه کاري	۷
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	۹
٥	د لیرې، نږدې اوریتم سره اشنا کیدل	۱۱
٦	د طبیعي منظرې انځورګري	۱٥
۷	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	۱۷
۸	له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول	۱۹
۹	له اسلامي هنرونو سره آشنایي	۲۱
۱۰	له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول	۲٥
۱۱	دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي	۲۷
۱۲	د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي	۳۱

۱۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنايي	۳۳
۱٤	له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل) جوړول	۳۷
۱۵	له اسلامي هنرونو سره اشنايي	۳۹
۱٦	له ختیوڅخه د قلمدانۍ جوړول	٤۳
۱۷	له مناتورۍ سره اشنايي	٤۵
۱۸	د قرآنکریم د رحل جوړول	٤۷
۱۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنايي	٤۹
۲۰	له افغاني هنرونو سره اشنايي	۵۱
۲۱	د افغانستان له ملي موزیمونو سره شنايي	۵۵
۲۲	د منابعو فهرست	۵٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱

د سیايي په ټکو انځور
آیا کله مو د اسمان په وریځو کې، اشنا شکل لیدلی دی؟

څو څاڅکي جوهري رنګ د یوه کاغذ پر مخ واچوئ، بیا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بیا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځیر سره وګورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاویو څخه وګورئ، تر څو په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پیدا کړئ. کله چې رنګونه وچ شول د مناسبو خطونو په ورزیاتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې لیدلی دی بشپړ کړئ او هغه نورو ته وروښیئ.

(۱- انځور) د سیايي هر ټکی چې د کاغذ پر مخ پرېږدئ کاغذ قات کړئ چې ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

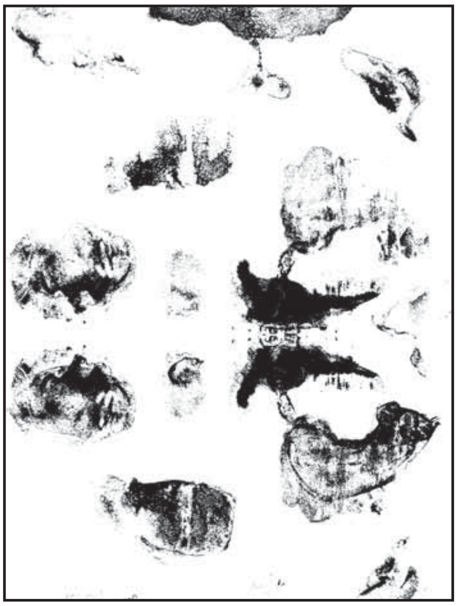

(۲ انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړی او صبر وکړئ چې وچ شي او پر هغه باندې

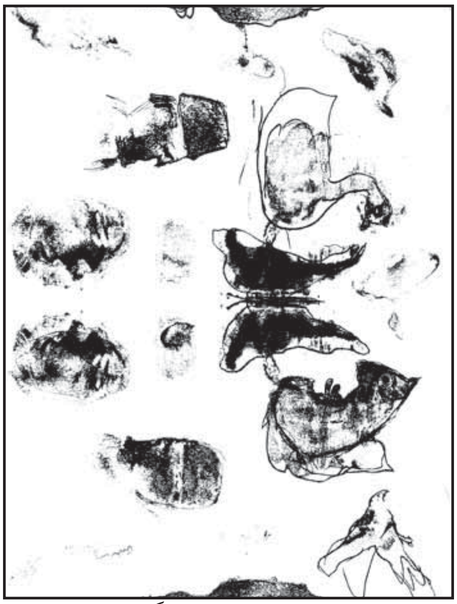

(۳ انځور) کاغذ هرې خواته وڅرخوئ او وګورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړ کړئ.

بیاهم انځورنو ته په ځیر وګورئ او نوي نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ.
دې کارته ادامه ورکړئ ترڅو د ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړشي:

تمرین:

۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبه د پونه کولو (آب پاشی) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وګورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاریخ سره اشنايي.

آیا پوهیږئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپیر لري؟

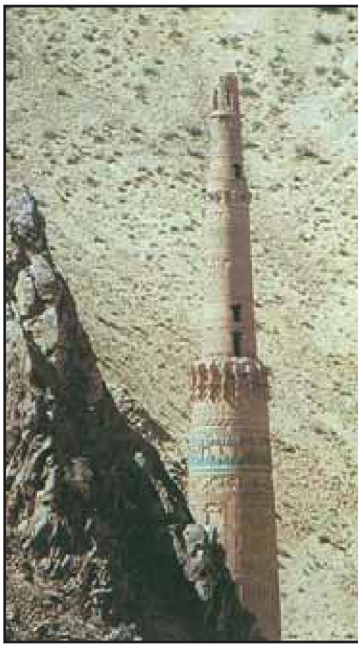

په افغانستان کې اسلامي ودانیود غزنویانو په دوره کې ډېره وده او پراختیا ومونده. د تاریخي منابعو په قول، چې د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو،مانیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو په کنار کې په غزني کې د (ایینې) مانۍ قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکری بازار د یادولو وړ دي د سلحوقیانو په دوره کې د امیرانو واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزیرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لویې ودانۍ جوړې شوې دی.غوریانو هم ډېرې لویې ودانۍ جوړې کړې وې چې یوه بېلکه یې د (جام منار) دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې خښتې او کوفي خط باندې پر هغې ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنګي میراثونو په لیست کې هم ثبت شوې دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (عیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ دبره کیښودل شوه. خو د بشپړیدو وکاریې د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲ انځور) د جام په منار لیکل شوی کتیبې.

(۳انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتیبې چې په سوره مریم پورې اړه لري.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چې په هندسي انځورونو، ګلانو،بوټو، دکچ کاریو د ډیزانونو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوې لرغونتیاپې له ۵۳ هـ ق کال څخه ېخوا ښودل شوی ده.په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

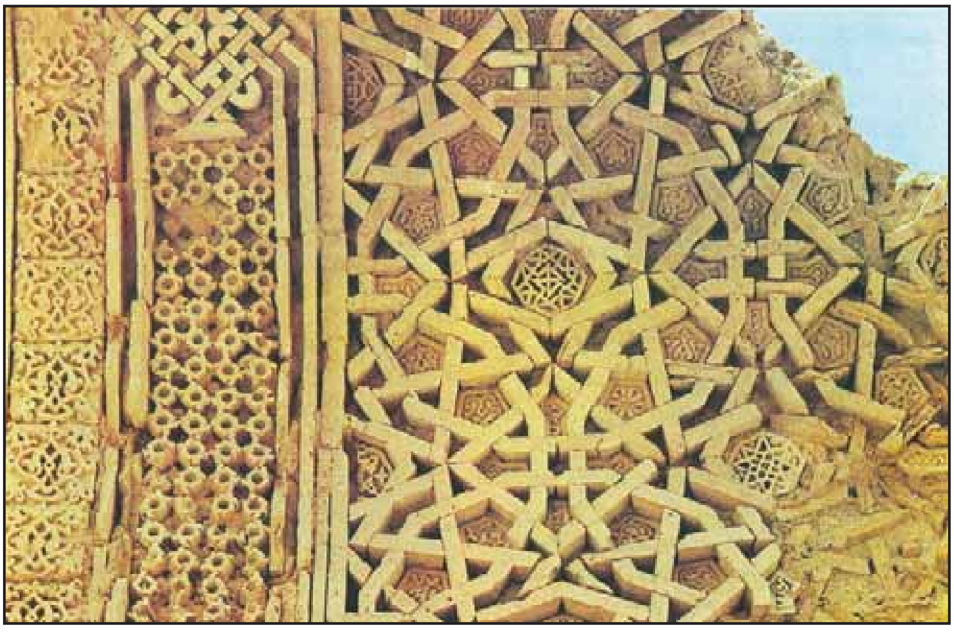

(٤ انځور) د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کنډوالو کې ځینې کاشي کارۍ په شپږمه او اومه هجري پیړۍ پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ودانيو جوړولو بهير د چنگيزيانو د يرغل په دوره کې په ټپه ودريده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئيني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تيموريانو دوره د لويوودانيو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه يوه ډېره ځلانده، بډايه او غني دوره وه. په ځانگړې توگه په هرات کې د (شاه رخ) ميرزا او (سلطان حسين بايقرا دورې او په افغانستان او هند کې د (بابر) دورې د يادولو وړ دي.

د دې دورو آثار په نهمه هجري پيړۍ کې د (گوهرشاد بيگم) زيارت، د سلطان حسين بايقرا زيارت په لسمه هجري پيړۍ کې د شپږوښکلي شوو منارو((څلو)) سره د(خواجه عبدالله انصاري زيارت، د هرات گذرگاه او نور زيارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زيارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانگړتياوې د تيموريانو دمعمارۍ دهنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور اثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زينه) چې د تاريخ د ليکنې په اساس د .

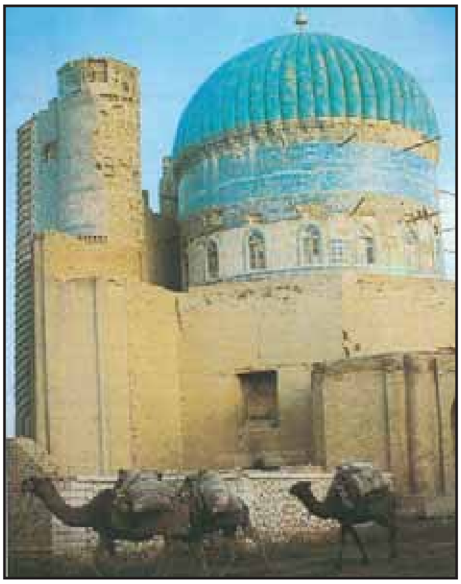

(۵ انځور)په نهمه هجري پيړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

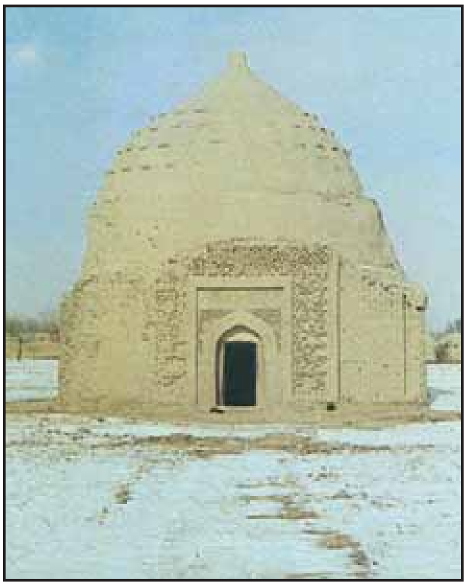

(٦ انځور په پنځمه او شپږ مه هجري پيړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابر پاچا، په امر له تراشل شوو تیږو څخه جوړه شوې ده چې اتیاوو کسانو تېرووتو ړونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه د بابر په وخت کې په کندهار، کابل، استالف او په شمالي او ختیځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهورې یې دادي: (علم ګنج)، شهرا را) دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بګرامیو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

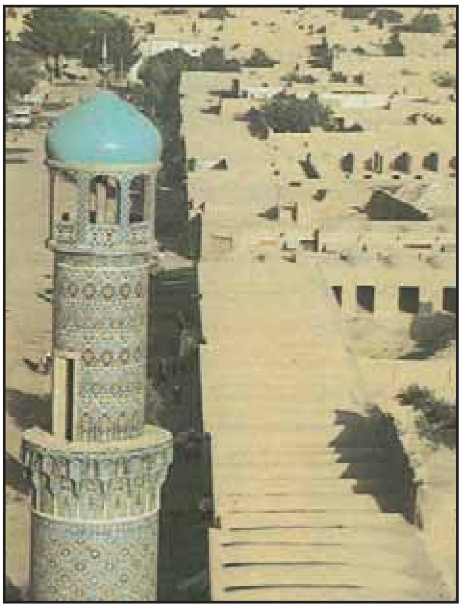

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

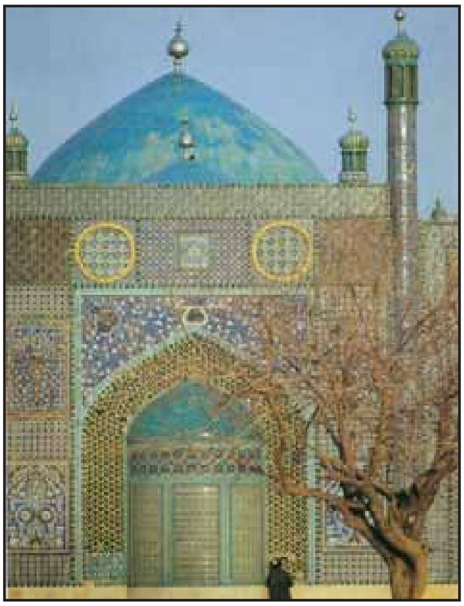

(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

تمرین:

۱-ستاسې په چاپیریال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲-په اسلامي ودانیو کې له کومو موادو څخه کار اخیستل کیده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانیو ډېرې مهمې ځانګړنې کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳

په طبیعي موادو ټاپه کول

آیا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شیانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنګینو مهرونو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سرته رسیږي. مهرونه په دوو ډلو ویشل کېږي: تیارمهرونه او جوړ شوي مهررونه: طبیعي مواد چې ډېر شکلي جوړښتونه لري.کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبیعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پاڼې او ...... چې ډېر عجیبه او حیرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. بېل بېل رنګه نقشونه لاس ته راوړو، همدارنګه کولی شو چې د میوو او سبو د عمودي او افقي نیمولو او پریکولو څخه ګټه واخلو او له نیمې شوې برخې څخه چې په رنګ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبیعي موادو په ټاپه کولو کې د پدیدې بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لورې څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بېلابیلو طبیعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوئ.

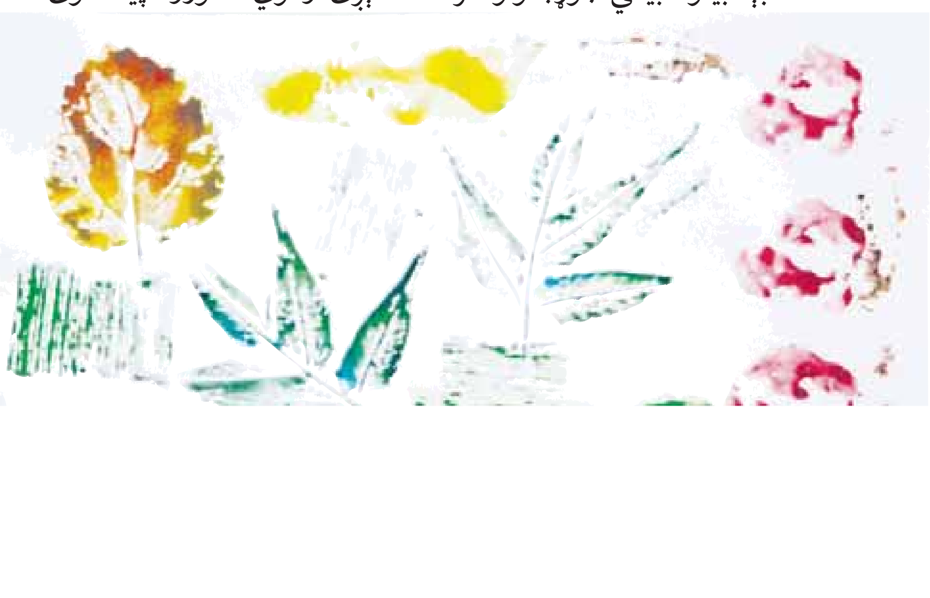

په طبيعي موادو د ټاپې تر ســرته رســولو وروســته کله چې رنګونه وچ شول، په جوړشــوو انځورونو ، نوي او تازه رســمونه وکاږئ. بیا انځورونو ته په ځیر وګورئ او د خطونو په ورزیاتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(۲ انځور) په طبيعي موادو ټاپه کاري.

(۳ انځور) په طبيعي موادو د ټاپې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

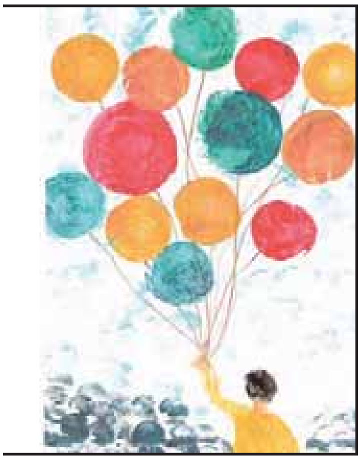

(٤ انځور) په طبيعي موادو ټاپې بشپړول.

تمرين:

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په ځير سره وګورئ، څه ډول يوه ښکلي ټاپه جوړولی شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلك په بېلو،بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت،د قرآنکریم د ختم کارت ، د کوچني اخترد مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زېږېدنې د ورځې کارت د ښوونکې د ورځې کارت ...او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچو او اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي.سر بېره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. دکارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته يې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی دی د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. دکاغذ منځ په پنسل او یاکوم شي باندې چې تیزه څوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیما يې څخه قات شي. لومړی د کارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

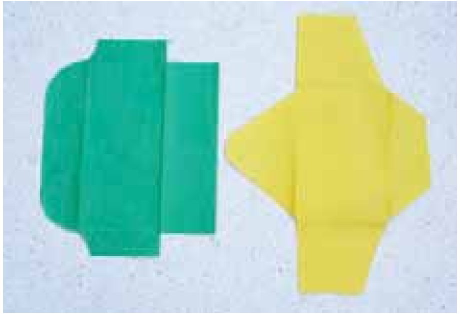

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځورگري ، ټاپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول یا رنگه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او یا په هغې باندې د نورو مواد و نښلول او یا له څنگ په څنگ ایښودلو څخه کار واخلئ.

ځینې کولاژونه پنډه وي پام کوئ چې ستاسې کارت زیات پنډه نه شي او په پاکټ کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او یا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روشونو او لارو چارو څخه یوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکلیو انځورونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د لیکلو برخه ولیکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونیسئ. دیوه پاکټ د جوړولو لپاره بېلا بېلې لارې شته. تاسې کولی شئ یو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړېدو طریقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړوو لپاره یوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو ډېره اسانه لاره داده چې خپل کارت د یوه سپین کاغذ په منځ کې کېږدئ او بیا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه تت او کمزوري خطونه وباسئ او په څلورو خوا وو یې مثلثونه رسم کړئ او بیا اضافي ځایونه بیاتې کړئ او د تتو خطو ځایونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تیار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په څنډوپورې ونه نښلي وروسته بیا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کېږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته یې ورکړئ.

تمرین:

۱- دیوې ځانگړې ورځې په مناسبت یو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طریقه یې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵

د تناسباتو، لیرې، نږدې او ریتم سره اشنایي.

په طبیعت کې د پدیدو ترمنځ کومې اړیکې وینئ؟

تناسب: ایا د فیل او زرافې د بدن اندازې، د سرپو د سترګواو د پوستکي رنګ، دیوه ماشوم د لاس پوستکي او د یوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له یو بل سره او په هره

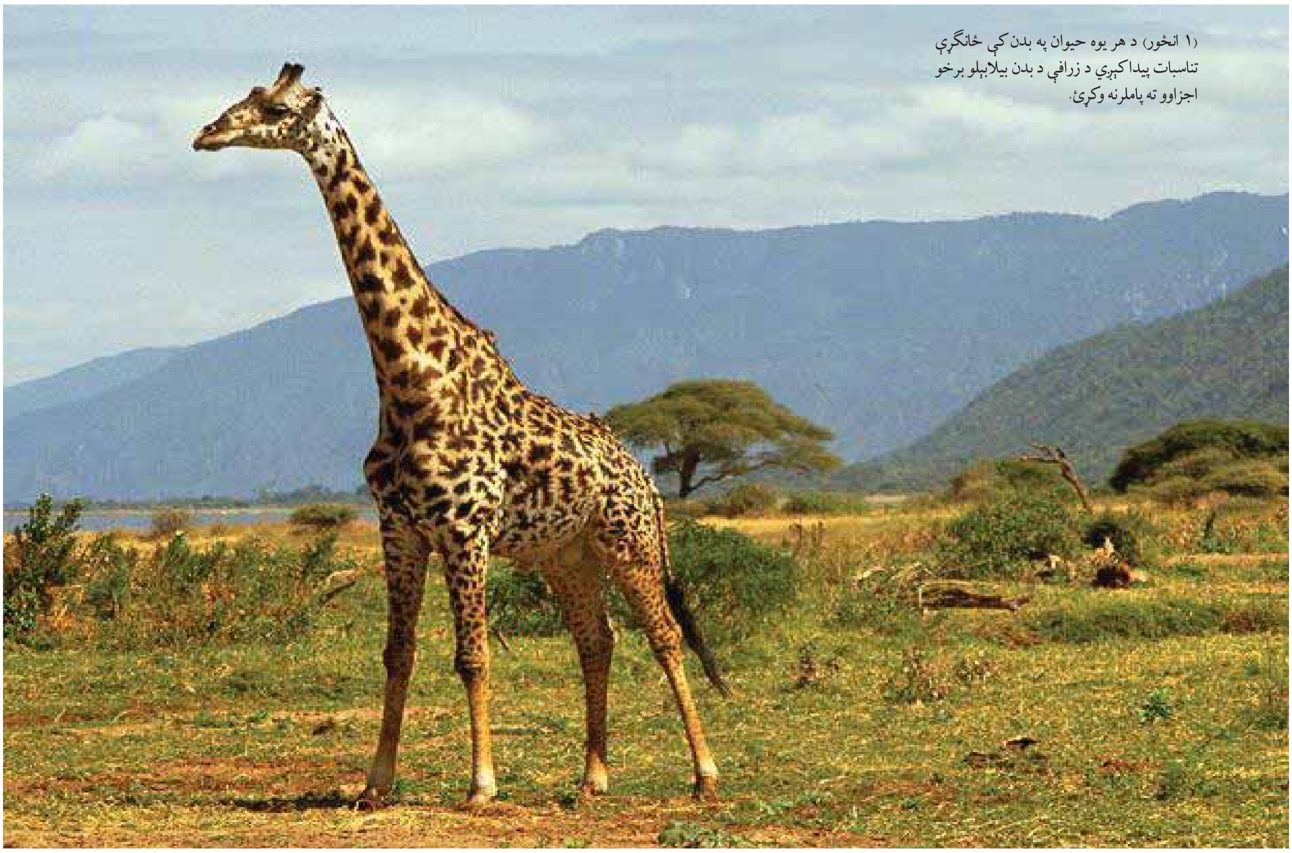

(۱ انځور) د هر یوه حیوان په بدن کې ځانګړې تناسبات پیداکېږي د زرافې د بدن بېلابېلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدیده کې د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي.په طبیعت کې زیات شمېر تناسبونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانګړي تناسبونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالی (ج) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار ګرځېدلی دی.

انسان د غرونو، تیږو، ونو ، ګلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ......په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د بڼکود رنګونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فیل خړ توم (هاتي) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوې پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورګرۍ لاسي کار، په ختو کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.

پر سپکتیو: (لریوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لېرې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لېرېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو بڼو ویني. د مثال په توګه که یو ځنګله ته له لېرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنګه ډکې د ډېرو جزییاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لیرې وي کم رنګه ، لنډې او جزییات یې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاوو لیدنه له نږدې او لېرې څخه توپیر کوي.

(۲ انځور) د بېلو بېلو ګلانو په رنګونوکې تناسب، د نباتاتو حیوانانو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

(۳ انځور) د حیواناتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د ونو شکل ، وریخو او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(٥ انځور) د غني په تارونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنګه په متضادو رنګو هم کولی شو لیرې او نږدې وښیو لکه: (تیره رنګونه د روښانه رنګو تر څنګ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وګورئ او د لېریوالي او نږدیوالي د بېلا بېلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ.

ریتم: ایا تر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرارته پاملرنه کړې ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري.

هنرمندان د هنر په بېلابېلو ځانګوکې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنګونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی. منظم ریتم په طبیعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنر آثاروکې، لکه: دکاشي کارۍ په انځورکې یا د قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر منظم ریتم نمونې په طبیعت کې، لکه: د بحرد اوبو څپې، چې په بېلا بېلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په کې رامنځته کېږي. نا منظم ریتم په هنري اثاروکې د خطاطی د الفبا په تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په یو ځای کیدو یې ځینې برخې زیاتې اوځینې نورې یې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ریتم د ستړي کوونکي تکرار مخنیوی کوي.

دبېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه کولی شو چې په هنري تجسمي اثارو کې تناسب، ریتم او ښکلا منځ ته راوړو، هنرمندان د بېلا بېلو ریتمونو الهام له طبیعت څخه اخلي.

(٦ انځور) د وریځو تکرار په أسمان کې یو ځانګړی ریتم رامنځ ته کوي.

(٧ انځور) دګوره خر د خطونو ریتم ته وګورئ.

تمرین:

١- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبیعت کې پیدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږیږئ.
٢- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلی ریتم جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶

د منظرې انځور ګري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کې د ليدنې ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟

دګلانو د ښتې، باغونه، ځنګل، دګودر غاړه، د طبيعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعګانې دي. د طبيعت فضا د انځور ګرۍ له صفحې څخه ډېره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وړوکې کړو او د انځور ګرۍ په پاڼه کې يې ځای کړو.

لومړی په خپل شاوخوا کې يوه ښکلې منظره انتخاب کړئ. وروسته تصميم ونيسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا افق او بيا عروبه انځور کړئ.

(۲ تصوير) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او ونې انځور کړئ.

پـه غور او دقت هغې ته وګورئ او بيا هر هغه شـي چې ډېـر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شيان ورزيات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنګه پنسل چې کم رنګه وي وباسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېرېوالی، نږدېوالي او ريتم ته په طبيعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځورګرۍ کې وښياست.

کله مو چې طرحه بشـپړ شـوه، نو بيا د طبيعت رنګونه په ډېر دقت وګورئ. تاسـې کولی شئ په خپل انځور کې له طبيعي رنګونـو څخه کارواخلـئ او يا د خپل احسـاس د بيانولو لپـاره ذهني رنګونه د طبيعت په فضا کې وکاروئ. او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشی کې د رنګونو ورته والی او هم غږي وښيئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

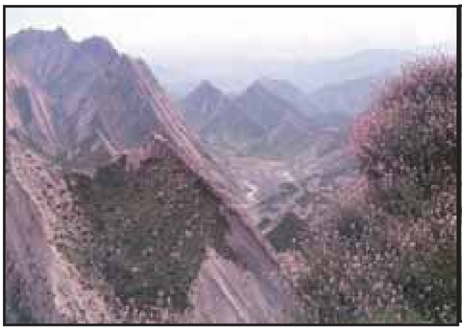

(٥ انځور) لومړی غرونه او بيا ونې انځور کړئ.

تمرين:

له ټولګي څخه د باندې د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پيل وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي

د ریښتیني ژوندانه کومې موضوعګانې د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟
جشنونه او لوبې د انځور ګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په بېلا بېلو وختوکې لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او رواجوانــه خصوصي وي چې په يوې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ جشن چې هر کال د زمرۍ په ۲۸ نيټه لمانځل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میړني ولس په سربښندنو افغانستان دهغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لوړ پوړي چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لوبې سرته رسیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشن کې بېلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په اس، نیزه او د لرګي په موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په همغه اندازه ډول وهونکی، هم تیز ډول وهي ترڅو نیزه باز موګي ته ورسیږي او دنیزې په سر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین:

۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟

۲- هغه جشن او میله چې ډېر مو خوښېږي په هلکه یې سره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوي وي، انځور کړئ او ننداری ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.

۳- ستاسې په ښار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.

٤- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸

له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول.
کوم باطله مواد دحجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې څخه یو هم باطله کاغذدی. له باطله کاغذ څخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ څخه ګټه

اخیستنه ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په بېلا بېلو رنګونو باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطله کاغذونه په دواړو لاسونو کلك کړئ ترڅو ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړ کړئ. کولی شئ حجم یو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیب په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) دغونج شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوې مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکي پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکۍ، مښوکه او سترګې یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین:

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذو څخه جوړه او رنګه کړئ. دنخ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې څورند کړئ بیا یې د کوټې له چت را وځروئ او که دا شکلونه کړکۍ ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٩

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهېږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان کې چې د وحې د نازيليدو ځاى دى، را څرګند شـو. ورروسـته په ډېره بيړه د ختيځ له خوانه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسـپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو کې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنګ منځ ته راوړ چې اسلامي هنر يې له پايلو څخه دى.

مسـلمانانو لومـړى، د دوو معاصـرو او لويو تمدونـو د هنرمندانـو د(بيزانس او اسـلامي نرۍ) له هنرونوڅخه د اسلام د سـپيڅلي دين د راڅرګنديدو په وخت کې د جوماتونو د جوړولو لپاره ګټه او چته کړه. په نوو مسـلمان شـوو هېوادو کې د وخـت پـه تيريدو هنرمندانو هلـې ځلې وکړې چې د اسـلامي عقيدو دبيانولو مناسب کالبونه په خپلو هنري آثاروکې پيدا کړي. اسـلامي اعتقادات، لکه: د لـوى خداى(ج) يووالـى، د مخلوق يووالى (هم غږي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلى

(١ تصويـر) د هرات پـه (ګذرګاه) کې د (خواجـه عبدالله انصاري) په قبر د بسـم الله الرحمن الرحيـم ليکنه چې کاشي شوي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

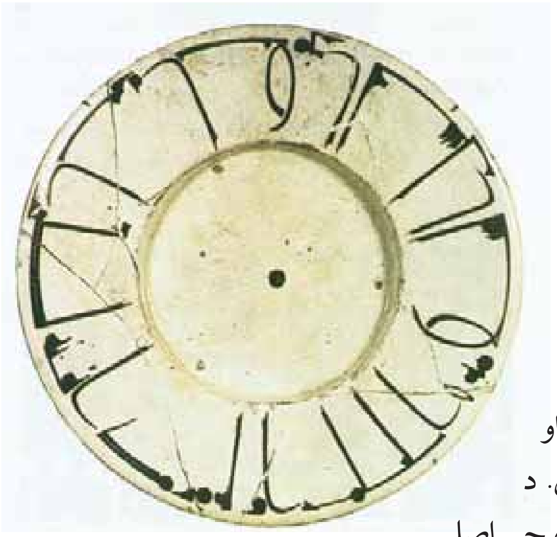

دی، په اسانتیا سره نه شوکولی چې په هنري آثارو کې یې وښیي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرګندوی) دي په ښکلا ښکلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د ښکلا ښکلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح (ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د ښکلا ښکلو صحنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلي خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعې او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثارو کې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښو جوړول، فلزکاري د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالینې اوکتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲ تصویر) د مصر د قاهرې په شمالي هدیره کې د (قایت بیګ) د قبر د ګنبدې ښکلاوې چې مملوکانویه کالو په دوره پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

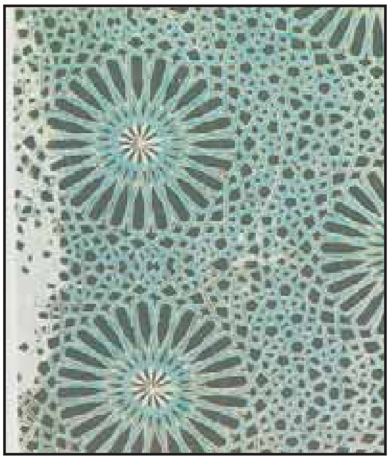

(٤ انځور) په اومه پیړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

(٥ انځور) په اومه هجري پیړۍ کې ډهلی ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

(٦ انځور) په لسمه هجري پیړۍ کې په ایران کې (سجاده ایي) قالینچه

د لرګیو لوښې، درخت ټوټې، قالینې او د کتابونو جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي. که څه هم په ننۍ نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحیو کې غور، دقت او ظرافت ګڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وګړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانګړې ډیزاینونه یې درلودل. په اسلامي هنر کې د ډیزاینونو برخه له هنر سره یو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شیبه په نظم، ښکلا، برابرۍ او هم غبرګۍ کې ژوندوکړي. د اسلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظریفې او دقیقې په ښکلا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنیو پیړیو کې هنري ښکلا وې په هندسي طرحواو نقشونو کې ،لکه: د وښو او بوټو شکلونه (اشکال ګیاهي) او اسلامي ډیزاینونه (مارپیچي) شامل وو. وروسته یې په کاشي کاریو، سفالي او فلزي لوښو، د ټوکر په ټوټو، قالینو، میناتوري د الوتونکو، حیواناتو او انسانانو په انځورونوکې رواج وموند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۷ انځور) پــه څلورمه هجري پیړۍ کې په هسپانیه کې د (قرطبه) جامع جومات.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبیعت څخه په تقلید پیل وکړاو د شکلونو په ساده کولو کې یې له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د لیدونکي ذهــن له واقعي نړۍ څخه بیل او معنوي نړۍ ته یې را وبولــي، نو ځکه پــه قرآنکریم او جــای نمازونو باندې د انســان او حیــوان تصویرونه نــه انځوروي، په دې نمونو کې هندســي پیچلي خطونه او رنګونه په اســلامي ډیزاینونو کې د ســترګو د حرکت سبب ګرځــي چــې د لیدونکي ذهــن په یوه نقطــه کې نه دریږي دا ریتمیک حرکت د نقشــونو په طراحۍ کې د ریاضي په شان نظم لیدل کیږي، تعادل او هم غږي چې په نیول شــوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثاروکې ســربېره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د یوالي څرګندونه کوي.

تمرین:

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږیږئ.

۲- د اسلامي هنرکومې نمونې مولیدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هلکه یې څولیکې ولیکئ.

۳- کومې هنري ځانګې پیژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د یزه بنه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰

له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول

ایا د اسلامي ډیزاینونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهیږئ؟

(۱ تصویر) په راولپندی کې د (معي الدین .... د مقبرې کاشي کاري.

د قالیني او کاشي د ښکلو ډیزاینونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډیزاین پیدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې یې (شفاف کاغذ) کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته یې ولیږدوئ او بیا یې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډیزاین د میز پر سر انځور کړئ او په تخته یې کېږدئ او بیا دترس کاغذ وربانديې سربېره داسې ټینګ کړئ چې د کارکولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډیزاین خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه داده چې لومړی د ډیزاین اصلي خطونه وکاږئ او وروسته یې جزییات رسامي کړئ. کله موچې ډیزاین بشپړ کړ، هغه له اصلي ډیزاین څخه جلاکړئ. اصلي طراحي لیرې کړئ او د ترس کاغذپه بل مخ واړوئ. ډیزاین د دویم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لرېندکاغذ یا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د میز په تخته د سکاشتیب په وسیله یې څلور واړه څنډې ونښلوئ.

(۲ تصویر) طرحه د کاغذ په مخ پلې شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱۵نځور) یوه بله مرحله.

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په ښلول شوي ډبل کاغذ یې داسې ونښلوئ چې کونجونه یې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.
یووار بیا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډیزاین له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور ولیږدول. ورو، ورو د ترس کاغذ له ډبل کاغذڅخه جلا کړئ او وګورئ چې ډیزاین په بشپړه توګه ډبل کاغذته انتقال شوی دی او کنه؟
که ستاسې ډیزاین بشپړو، نو په هغه صورت کې د رنګه کولو لپاره چمتو دی.
لومړی له ابی رنګونوڅخه یو ډیر تیاره رنګ جوړکړئ او هغه ځایونه چې تیاره معلومېږي، رنګه کړئ او بیا له روښانه رنګونو څخه رنګونه جوړ کړئ او په خپلو ځایونو کې یې وکاروئ، ترڅو رنګول بشپړ شي. وروسته کاغذ له میز او یا د نقاشی له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شیشه یې قاب کې کېږدئ.

(٤ انځور) اخري مرحله.

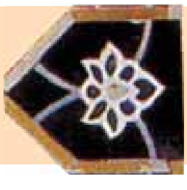

تمرین

له یوه اسلامي ډیزاین څخه یوه ښکلی کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱

د لیک د ښکلا له هنر سره اشنایي.

«من کتب بسم الله الرحمن الرحیم مجودة تعظیماً الله غفرالله له.
څوک چې د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن الرحیم په ښکلي خط ولیکي الله تعالی به هغه وبخښي.

د ښکلي لیکلوهنر د اسلامي لومړیو پیړیو لومړنی پدیده ده چې د اسلام د سپیڅلي دین له خپریدو نه وروسته یې په مکه معظمه کې پراختیا او پر مختیا وموند له. د سواد زده کړه پیل شوه او لومړني قرآن کریمونه په ((کوفي خط))

(۱ انځور) د یاقوت المستعصمی امضاء)

وليکل شول. اسلامي حسن خط د قرآنکريم او نبوي احاديثو دليکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته يې ډېر ارزښت درلود.

د هغوی د هڅوپه نتيجه کې يې د الهي کلام لپاره يو په زړه پورې هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت يې درلود، مينځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امير المومين حضرت ابوبکر صديق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکريم نسخې را ټولې کړي او د حافظانو په مرسته يې مقابله کړي او په واحد شکل يې وليکي.

د قرآنکريم په ليکلو سربېره د قرآني آياتونو، حديثونو ،دوعاګانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو ليکنې په ودانيو ، په ځانګړې ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوښو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه يا ليکنې له هندسي ډيزاينونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کيدل.

(۲ انځور) د نهمې هجرى پيړى په دويمه نيمايي کې د قرآنکريم د دوو لمړنيو صفحوپه نازک نخودي کاغذ په نسخ خط ليکل شوى دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دریمه هجري پیړۍ کې (ابن مقله بیضاوي) د لیکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي لیکونه راویستل، لکه: د (نسخ) لیک د وخت په تیریدو سره بشپړ او ښکلا یې هم زیاته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پورې ټول قر آن شریفونه په نسخ خط لیکل کېږي.

ابن مقله د نسخ په لیک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پایله کې یې د ثلث خط منځ ته راوړو. وروسته نور نوې لیکونه، لکه: ریحان او محقق د قرآنکریم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د توقیع خط چې قاضیانو به د اسنادو په لیکلو کې ترې کار اخیست د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونو د عنوانونو دلیکلو لپاره او د ولایتونو حاکمانو په دې خط لیکنې کولې.

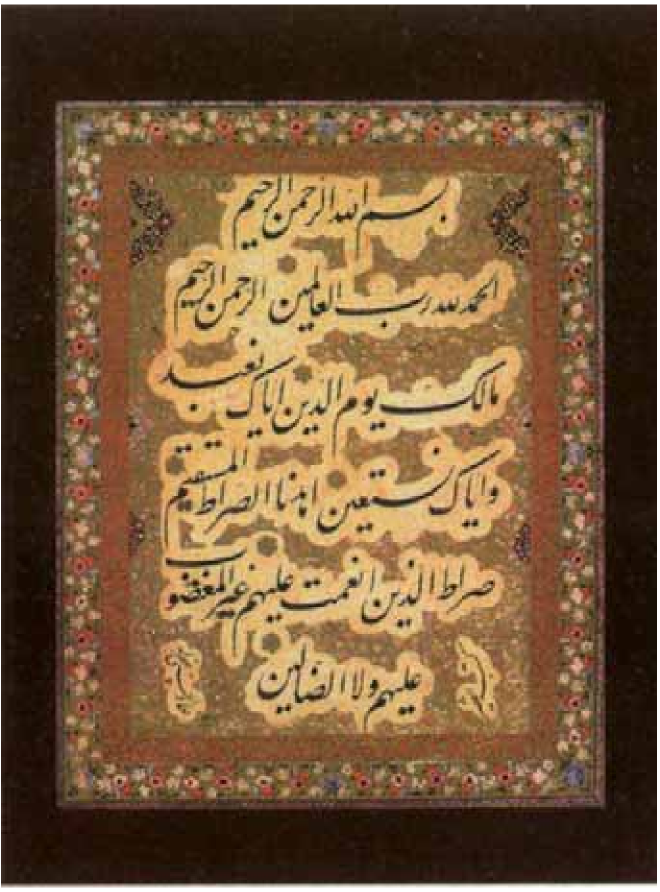

(۲ انځور) د فاتحه سورت د میر عما دحسیني هراتي لیکنه.)

د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تګ سره په اسلامي هېوادونو کې د الهي کلام لیکنې په ډېره ښکلې بڼه سرته رسیدې. هنرمندانو د پاڼو، لیکنو ، ښکلا، قرآنکریم لومړیو پاڼو، د سورتونو د پای علامې او د کتابونو ټوکونو په جوړیدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي لیکونه لوړو پوړیو ته ورسول، لکه: (د ابن بواب (چې د نسخ خط قانونمندي یې مشخصه کړه) ، (یاقوت مستعصمي (چې بېل بیل خطونه یې ډېر ښکلي لیکل) او(احمد نیریزي) چې دخط په ښکلا او پیاوړتیا کې یې ساری نه درلود.) اتمه هجري پیړۍ د خط د ښکلایوه ډېره ښه دوره وه د خط په ښکلا سربېره د دې پیړۍ هنرمندانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـوي ليکونه، لکه: د (تعليق) (خط چې د توقيع او رقاع خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چې د (نسخ او دتعليق له خطونوڅخه جوړشوی دی). او د شکست خط يې وکاراوه . د نستعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستنی پړاو دی.په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکنې کړې دي، لکه: (مير علي هروي) او (ميرعما (حسيني) چې ليک يې د کمال لوړې درجې ته رسولی دی.هنرمندانو بېل بېـل اسـلامي خطونـه پـه ديوالونـو، ودانيـو، دروازو، د منبرونـو په ديوالونـو، د قرآنکريم په رحلونو په ډول ډول لوښو او ټوکرانو باندې کارولي دي.

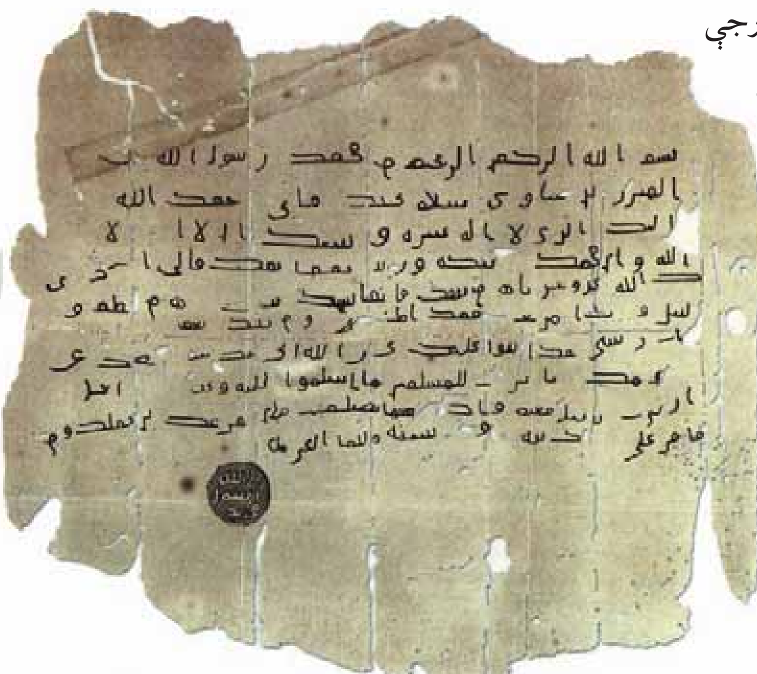

(٤ انځور)

تمرين:

١- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کې ليدلي دي؟

٢- د نامتوجوماتونو دروازې او د خلکوکورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له کومو موادو څخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواکې وينئ، کوم اسلامي ښکلی ليک په کې کارول شوی دی؟

٤- آيا ستاسې په ښاراو ياکلي کې نامتو خطاط شته؟ په دې هکله معلومات وړاندې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲

د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول.

ایا غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحیم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکې یې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آیتونه په ښکلې بڼه لیکلي دي. د بسم الرحمن الرحیم څو نمونې مو په کتابونو، دټلویزیون په صفحه او د جوماتونو په دیوالونو لیدلي دي؟
د نیمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله یو ښکلی تصویر پیدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) راواخلئ او د بسم الله په سرېې داسې ونښلوئ چې ونه ښوریږي. هیرمو نه شي چې د بسم الله د لیکو په وخت کې باید اودس وکړئ. د بسم الله لیکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.
اصلي کاغذ د نقاشۍ د میز په تخته باندې په سکاشتیپ ونښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوریږي او بل دا چې کاغذ د ابي رنګونو د استعمالولو په وخت کې پرسیږي له وچیدو وروسته به رنګونه بیا خپل اصلي حالت ته راوګرځي. د رنګه کولو لپاره لومړی ډېره تیاره سیایي انتخاب کړئ.

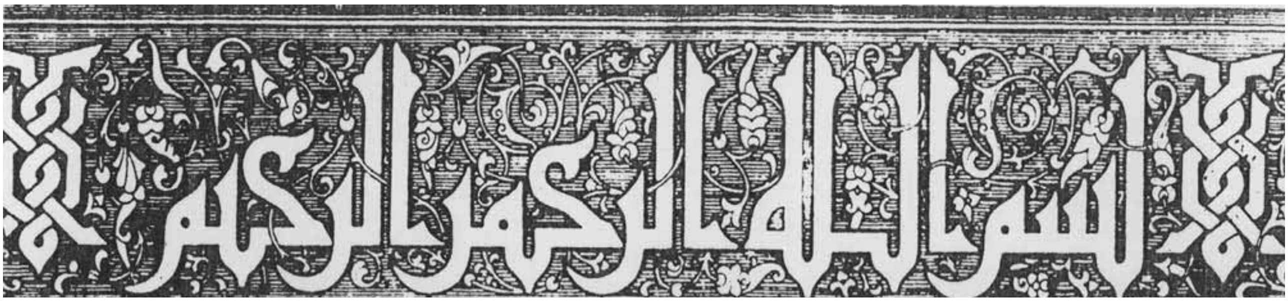

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مویك قلم په اوبو لوند کړئ او د آبی رنګونودخپلي خوښې په رنګ يې ککړ کړئ
وروسته مویک قلم د رسامی په پلیټ (مناسب پلاستیکي لوښي، لرګیو، فلزي
شیشه یې لوښو او یا د ابي رنګونو د قوتی په سرپوښ ومښئ، ترڅو رنګ او اوبه
ښـه سره ګډاو ترکیب شي. که رنګ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پورې نښلي
د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترڅو ټینګوالی یې د کارولو وړشي.
ستاسې تیار شوی رنګ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدئ او په ډېر
غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطی په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسئ.
کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډکه کړه. بل رنګ جوړ کړئ. کله چې
پخوانی رنګ وچ شو. نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت
کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترڅو پخوانی رنګ په بشپړ توګه پاک شي.
رنګونه له تیاره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د
کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.
د کار تر بشپړیدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامی له تختې څخه یې جلا
کړئ او په شیشه یې چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

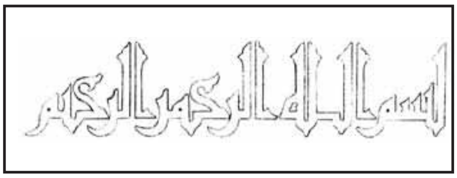

تمرین:

د بسم الله الرحمن الرحیم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳

له اسلامي معمارۍ سره اشنايي.

ايا غواړئ چې (لااله الا الله وحده دينه الا سلام و محمداً عبده و رسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې يې وځړوئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې يوه ډېر لويه گنبده مې وليدله چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې (لااله اله الله وحده دينه الاسلام و محمداً عبده ورسوله) دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د اناتولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سپين غره، هرات، غور اوبلخ زمونږ په گران هېواد کې شتون لري چې د معمارۍ له نظره سره ورته والي لري او د طبيعي چاپيريال د ښکلا وو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپيريال د همغږي سربېره د ودانيو د بېلا بېلو برخو ښکلا وې هم سره ورته والي لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

انځور د صفويانو په دوره کې په اصفان کې يو لوی اوښکلی ...رمات چې لرې ليدل کېږي.

(۱ انځور)

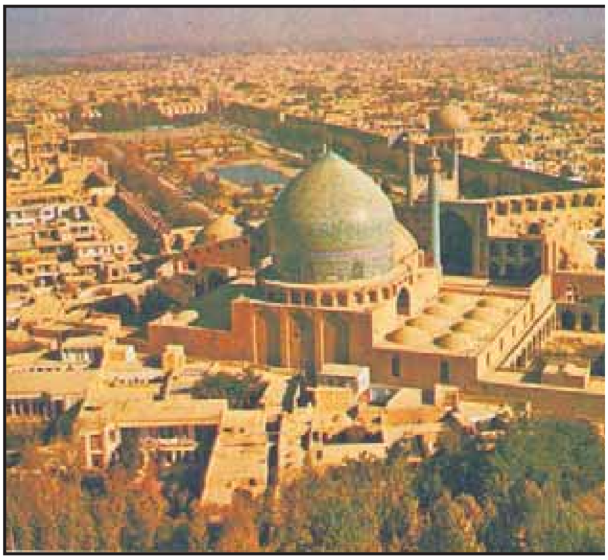

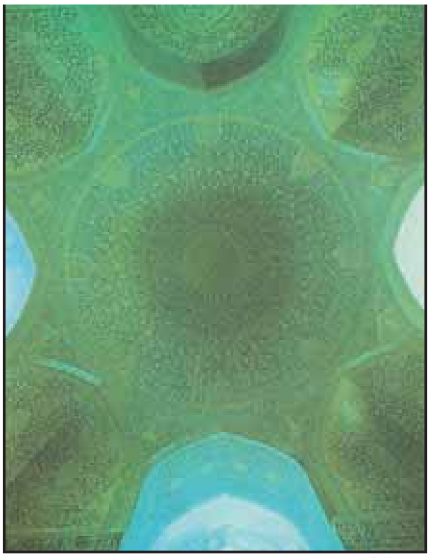

(۲ انځور)

(۳انځور) د ترکيې د استا نبول په جومات کې لويه مرکزي ګنبده

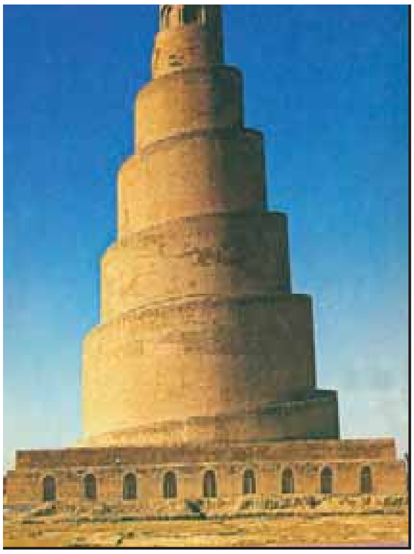

(٤ انځـور) د دريمـي هجـري پيړۍ په سـر کې د اسـلامي نړۍ د عراق د سـا مزا لوی جومات چې مناری يې پنځوس متره لوړوالی لري.

کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينګښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه يو شان نسبت هغه محورته چې په منځنۍ برخه کې دی)، لکه: د يو ې ګنبدې ښي او چپ اړخونه چې سره يوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتيا او تعادل وربخښي.

اسلامي ښارجوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کيدې چې له طبيعي عواملو څخه ډير زيات کار واخيستل شي.د مثال په توګه په ښاري اسلامي معماری او ودانيو کې له نور او رڼا څخه ګټه اخيستنه داسې وه چې له يوې خوايې انسان د پاك خدای په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبيعي روښنايۍ وسيله او د ودانۍ د تودخې منبع وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو ويشل کيږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ....

۲- د نورو ودانيو معماري، لکه: کور، مانۍ، باغونه، کاروان سرايونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معمارۍ ډيرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خدای(ج) د سجدې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلو څخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزییات او ښکلاوې یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې ګنبده جوړېږي. ګنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منحني خطو څخه چې نیمې کړې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره ګنبدې په زیارتونو هم رواج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې د ګنبدو په څنګ کې جوړېدې چې د منارو منځ به مارپیچې و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کېدل او اذان به یې کولو چې ټولو خلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سرکې منارې د مکعب په شکل جوړېدې، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې د ګنبدې له ښکلا وو رامنځته کېدې. د جومات په د ننه کې فضا داسې طراحي کیدله چې د لوی خدای (ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغیزه وکړي. دګنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکریم آیتونه نقشونه او ښکلا وې د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړې ارزښت لري.

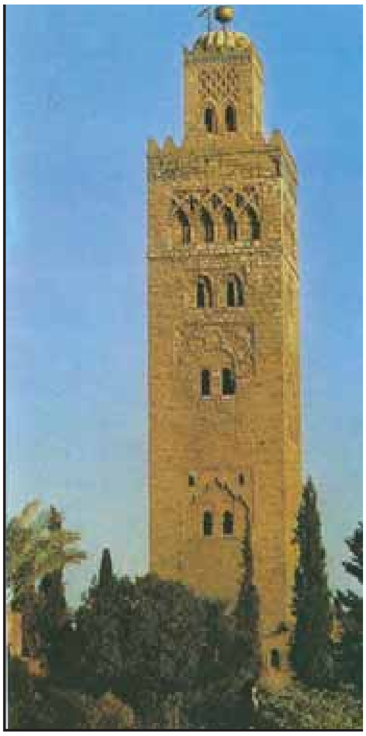

(۵ تصویر) په مراکش کې دکتوبیه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسیده

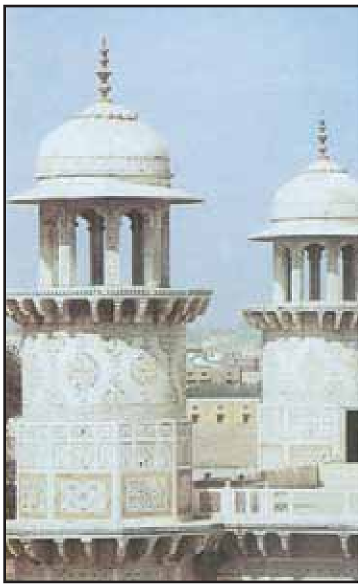

(٦ انځور) د هند په آګرا کې د (اعتمادوله) د قبرمنارې چې په ۱۵ هـ ش پېړۍ کې جوړې شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

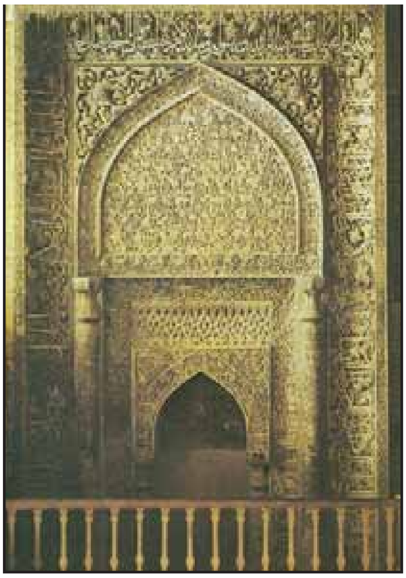

(۷ انځور) د اصفهان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کې.

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسف مدرسې محراب په لسمه پېړۍ کې.

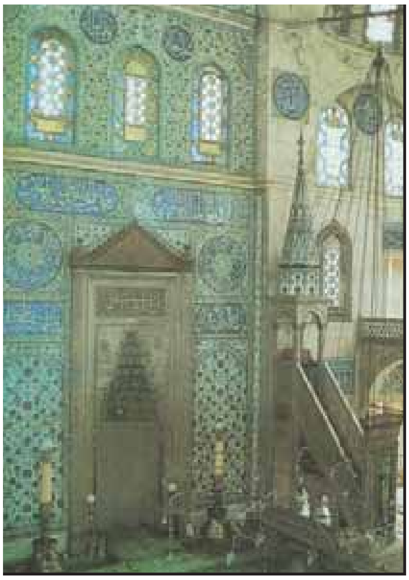

(۹ انځور) د ترکیې په استانبول کې د (سوکولو) جومات محراب او منبر په لسمه هجري پېړۍ کې.

محراب د قبلې لورى ښيي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ درېږي. له دې امله په هر جومات کې محراب ته ډېرې ښکلې ښکلاوې ورکوي.

په زیاتره جوماتونو کې د محراب ترڅنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چې د وعظ په وخت کې ولیدل شي او غږ یې واورېدل شي.

د وخت په تېرېدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کې یې رواج وموند.

د منبرونو په طراحۍ او ښکلا کې ډېر توپیرونه لیدل کېدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معمارۍ بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره یې ډېر ژور اوګډپیوند درلود. دا جوماتونه په هسپانیه کې د قرطبه جومات په ایران کې د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له یو اوبل سره په اړیکه کې جوړشوي دي.

(۱۰ نځور) د مصر په قاهره کې د (مؤید) د جومات منبر.

تمرین:

۱- زموږ په ګران هېواد کې کوم لوی جوماتونه وجود لري؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴

له اسلامي سبک ښخه پر استفادې (پُل) جوړول

ایا کوم لرغونی پل مولیدلی دی ؟

پلونه له اوبو ښخه د تیریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرګی د اوبو په سر کیږدو، د پلونو له ډلې ښخه شمېرل کیږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زیات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو ښخه د تیریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معمارۍ یوه په زړه پورې نمونه ده . د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلګونو کالو وروسته هم جوړ پاتې شي.

آیا ستاسې په چاپېریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپېریال کې موجود دي، هغې ته په ځیر او دقت سره وګورئ. تاسې هم کولی شئ چې یو پُل لومړی

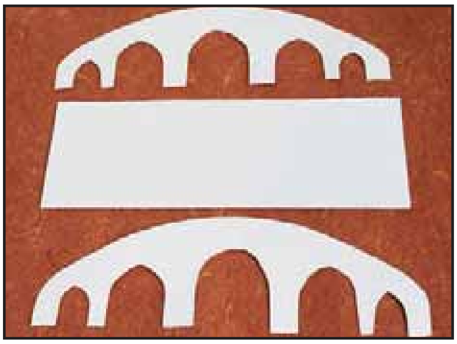

(۱ انځور) د پُل بیاتي شوی برخې

(۲ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

په یو پنډ یا مقوا کاغذ باندې انځوروئ. وروسته د انځور اضافي برخې بیاتې کړئ چې د پُل یو دیوال جوړ شي. جوړ شوی دیوال په بل پنډ کاغذ کېږدئ او شاوخوا یې په پنسل خطونه وباسئ او خطونه په غور سره د بیاتي په واسطه بیاتي کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي دیوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له یوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالی یې د پُل د دیوال په اندازه او پلنوالی یې د پُل د عرض په اندازه ونیسئ او کاغذ او اضافي برخې یې بیاتي کړئ. د پُل یو سر پوښ په دیوالو باندې په سرېښو ونښلوئ، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړ شي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پُل په ډبل مقوايي کاغذ ونښلوئ او د خپلې خوښې په رنګو یې رنګه کړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړې ډبرې، پاڼې او ښاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندینۍ برخه د اوبو په رنګ رنګه کړئ.

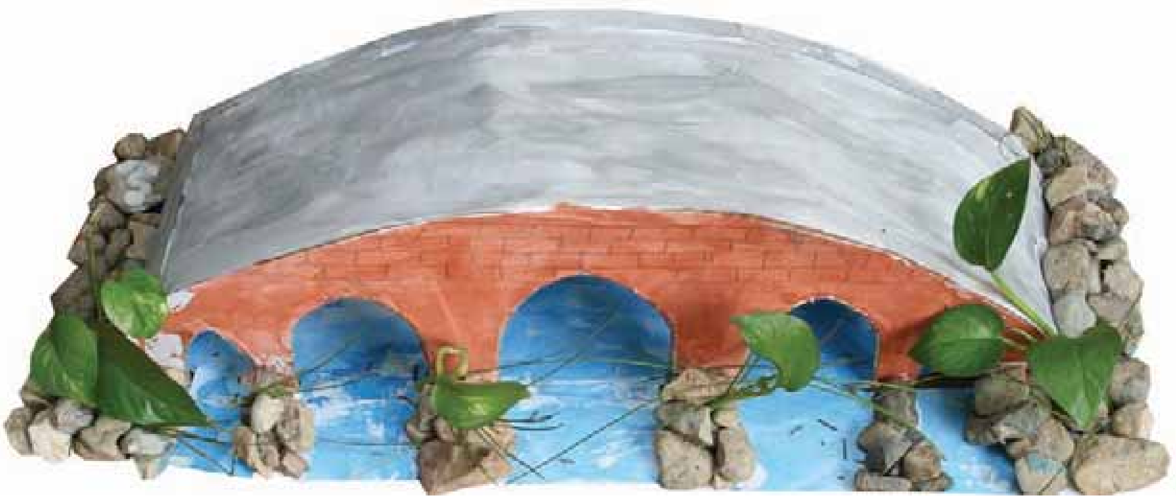

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرین:

له ډبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخیستنه یو ښکلی پُل جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵

له اسلامي هنرونو سره اشنايي

(۱ انځور) د ښکلی بسم الله الرحمن الرحیم تذهیب

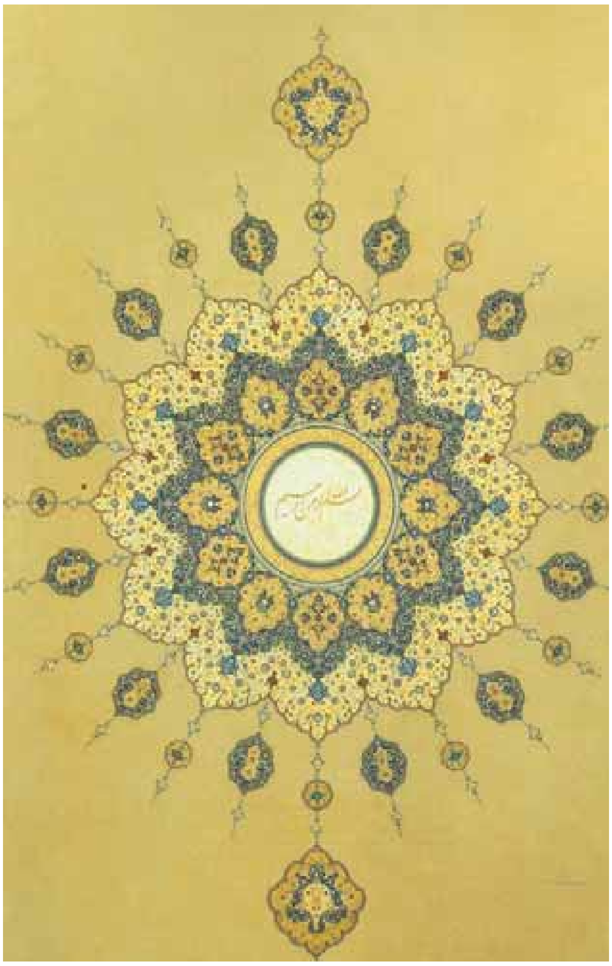

حضرت رسول الله (ص) فرمايلي دي:

((ان الله کتب الاحسان علي کل شیءٍ)) بی له شکه الله (ج) ښيګڼې او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شيانو د ښکلا وو يوه طريقه ده. هر شی هم څرګند او هم پټه ښه لري چې مسلمان هنرمند بايد د هغې په هکله دقيق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونوځخه په طراحي او د ظرافت په جوړيدو کې ګټه واخلي او د هر شي په جوړيدوکې مادي عالم له روحي عالم سره پيوند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) په دولسمه هجري پیړی کې په هندکې د څرمنی څلور ټوټې چې په طلایي نقشونو ښکلي کړل شوي دي (د جیوتانا)

په اسلامي هنر کې ښکلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسیلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د بیانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندیږي چې له دوی دجغرافیایي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د بېلو بېلو ښکلو او ظریفو لوښو جوړیدنه منځ ته راوړه چې ډېر زرېې نړیوال شهرت وموند.

په دې اثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړیو وختوکې د قرآنکریم دآیتونو لپاره کاریدې او د وخت په تیریدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاریو او قالین اوبدلوکې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو د ښکلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کیندنه، شبکه کاري، د تیږو په تراشلو، په تیږه خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولې سطحې دوې برخې لري چې يو يې حاشيه او بل متن دی. هر يوه سطحه په بېلو بېلو ډيزاينونو، ليکنو، ښکلي ليک او يا د حسن خط او انځورګری په ترکيبي بڼه جوړې شوې دي.

مرکزي ډيزاينونه د دايرې په شکل طراحي کېږي چې په ښکليو انځورونو جوړېږي، او د اصلی سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ډيزاين د (شمشه يا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه يې څنډه يا (ګوښه) بولي. کله کله څنډه يا شمشه په نوروښکليو ډيزاينونو ډکېږي او کله کله متن په يوه تکراري انځورباندې پوښل کېږي او حاشي ته په بل ډيزاين ښکلا ورکوي.

د لوښو په طراحی کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانګړي ډيزاينونه کارول کېږي. ختيځ خاورين لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهرې برخې د ښکلا لپاره يې بېل بېل ډيزاينونه طراحي کېږي. د لوښي د هرې برخې او د ټولولوښو د ډيزاينونو او خطونو تر منځ يووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

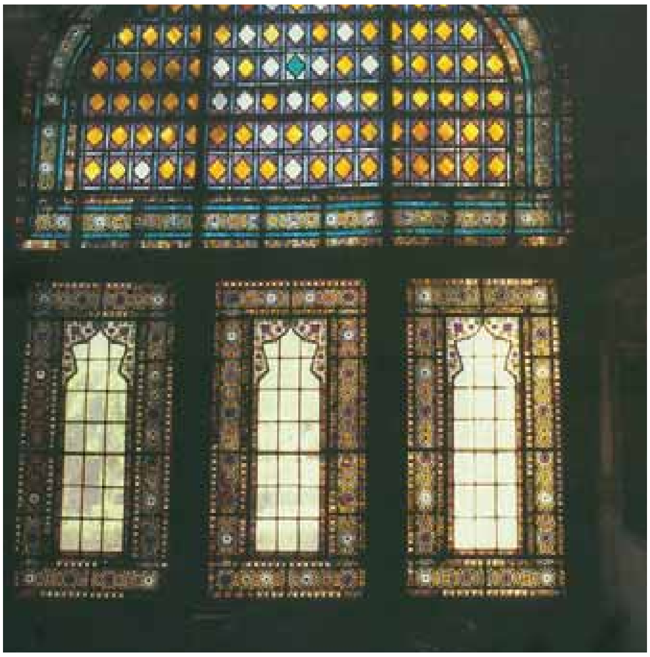
(۳ انځور)شبکه کاري شوی کړکی په اصفهان کې

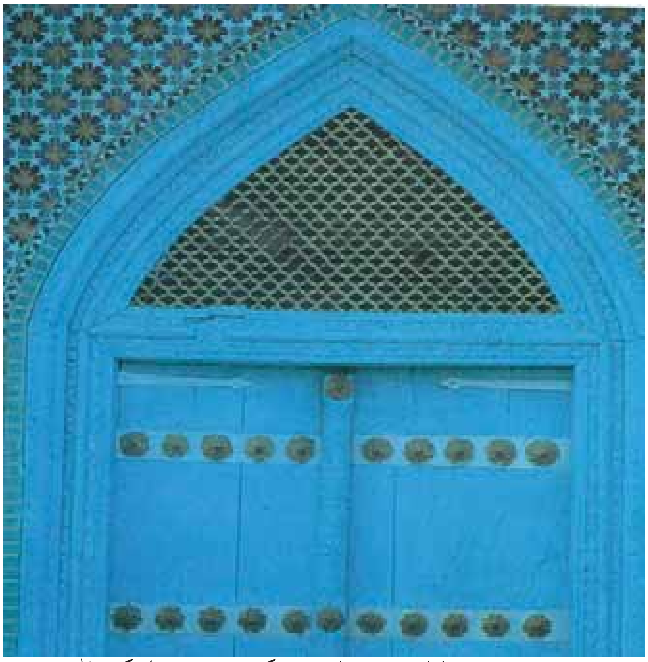
(٤ انځور) په مزار شريف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

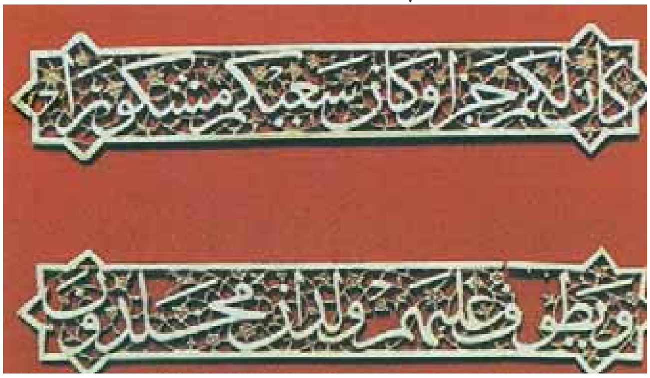
(۵ انځور) د ايران په ارد بيل کې د (شاه اسمعيل د قبر ليکنې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه هغو اثاروکې چې ډېزاینونه دحجم په ديوالونو انځورېږي، د لوښــي دځــې، مخ او څنډو اړيکه زيات مهارت ته اړتيا لري.

پــه هغو آثاروکې چې رنـګ کارول کېږي، لکه: ټوکـر اوبدل، قالينې او بدل، کاشــي کاري او .... هنرمند بايد د رنګ ترکيب، همغږي او ورته والى رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابي پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلى شوى دى ق. م څلورمه پېړۍ.

(٧ انځور) په لسمه پيړۍ کې د ترکيې په استانبول کې په يوه تبرليکنې.

(٨تصوير) په١٣٠٠ هجري کال کې د ايران په تبريز کې جوړه شوې قالينه.

تمرين:

١- داسلامي هنرى اثار و مهمې ځانګړتياوې په ګوته کړئ؟

٢- په اسلامي هنرونوکې وحدت او يوالى څه دليل لري؟

٣- ستاسې په چاپيريال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶

له ختو څخه د قلمدانۍ جوړول

ایا تراوسه مو دقلمدانۍ د جوړیدو تجربه کړې ده؟

لـه ختـو څخه د قلمدانۍ د جوړیدو لپاره د ختـو د لولو (فتیلوی) له روش څخه باید ګټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(۱ انځور)د لوښي لاندني برخه اول لولی جوړې کړی.)

د کار پیل: د لوښي دتلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانۍ تل په هره اندازه چې ستاسې خوښېږي په دایروي بڼه جوړکړئ. وروسته دختې بوړکی (لولې) د یوه سانتي متر په قطر د قلمدانۍ دتلي په اندازه جوړ کړئ لومړنی بوړکي د قلمدانۍ د تلي سره ونښلوئ او بیا د هغې په سر نور بوړکي په ډېر غور او دقت ونښلوي ترڅو د قلم د نیمایي په اندازه جوړ شي چې بڼه یې بشپړه شي. د دې لپاره چې بوړکي له یو بل سره ونښلي بوړکي د لاندینۍ برخې په لوری وتراشئ او کولی شو چې خپلې ګوتې په اوبو لندې کړو او وروسته بوړکیو ته فشار ورکړو، چې یو له بل سره کلک ونښلي. دکار په وروستي پړاو کې هغه باید ښوې شي چې د بوړکیو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنګه کړئ.

(۱انځور) لمړنی بوړکي په سطح نښلول شوی دی.

(۲انځور نور بوړکي په سطحه ونښلوي ترڅو قلمدانۍ جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنګه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(٥ انځور) لندې ختې ته په بېلا بېلو وسیلو فشار ورکړی او بیل بیل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

(٦ انځور)د قلمدانۍ باندنۍ برخه ښویه کړئ.

تمرین:

د بوړکیو له طریقې څخه په کار اخیستنه یوه ښکلې قلمداني جوړه کړئ او بیا په ښکلیو ډیزاینونو او رنګونو ښکلا ورکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷

له میناتورۍ سره اشنايي

ولې اسلامي میناتوري نړيوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنی انځورگري، دطبيعي علومو د کتابونو تصويري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانگړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو ديوانونه او د داستانونو ځينې صحنې انځوريزې شوې. غربي محققانو په دې دليل چې په ډېره کوچنی اندازه او ډېر ظرافت يې دا تصويرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو دکتابونو په انځوريز کولو کې دخوبيړيو په اوږدوکې ډېر پرمختگ وکړ. دوی د ښېلو ښېلو رنگونو،تصويرونه، مارپيچي ترکيب بندي او د عقيدتي مفهومو د بيانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړيوته ورسيدل او نړيوال شهرت يې پيدا کړ.

(۱ انځور) د منابع الحيوان ابن بختيشوع دکتاب يوه پاڼه په اومه هجري قمري پيړۍ کې (نرزمری او ښځه زمری)

(۲ انځور) دخواجـوی کرمانی ديـوان: د هماو همايون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۳- انځور) (هارون الرشید) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه دکمال الدین بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ..ق.

هغو انځور گرانوچې شعرونه یې انځوریزکول، په شعرونو کې نغښتو عقیدتي مفهومونو ته یې ځانگړې پاملرنه درلوده. لویو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بیانول، انځورگرانو هم له ښکلا او رنگونو څخه په گټه اخیستنه دا شعرونه د تصویر په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعگانو سره یې ډېره لگوله. له دې امله میناتور، یو ډول خیال (ذهني) انځور گري ده.

په میناتور کې له طبیعت څخه پیروي نه کوي، بلکې د شکلو په ساده کولو ، د رنگونو په بدلون ، د بېلو بېلو صحنو تمثیل او د ډول ډول موضوعگانو تصویرونه کارېږي. په دې اثارو کې هنرمندان هغه نرۍ تصویروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځلیدونکي رنگونه، بې له حجمه شکلونه، زیات ظرافت او ښکلا، گلونه او بوټي په تازه گۍ کې تصویر شوي دي. فضایي ژوره ښودل شوې ده.په تصویر کې هېڅ سیوري نه لیدل کېږي.

(٤ انځور)

ډېرو انځورگرانو د اسلامي میناتور د شکل نیولو او وده ورکولو په هکله ستړي ونلېږي سرته رسولي دي او ځینو تر هغې هم ستړي دندې تر سره کړي دي چې د دوی له میناتوریو څخه، نورو الهام اخیسته لکه: (جنید السلطان) (کمال الدین بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دې درس کې وینئ.

(٥ انځور)

تمرین:

۱- کومې موضوعگانی په دې انځور گریو کې وینئ؟ د نقاشیو په هکله یې پخپلوکې سره وغږیږئ.

۲- په دې تصویرو کې کوم شکلونه او رنگونه وینئ؟ د انځورگرۍ په هنر کې شکلونو او رنگونو ته پاملرنه وکړئ اوبه هکله یې پخپلو کې سره وغږیږئ.

۳- د (جشن ، او کوچنی اختر) د کارتونو په میناتوریو کې ترکیب بند او مارپیچي حرکتونه پیدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای(ج) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي.ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کېښودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرګیو څخه جوړېږي، چې یو په بل کې اوبدکېږي چې په اسانی سره خلاص او ترل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرګي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتې کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو ورو برخو وویشئ چې

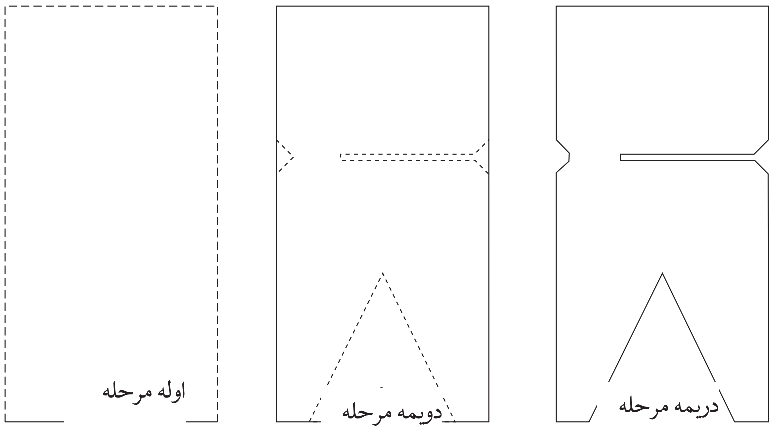

یوه يې (قرآنکريم دکيښودلو) او بله يې د(پښو) برخه ده، لکه: څنگه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تيرې چړې او يا بياتی په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطيل عرض تر پايه پورې بياتي نه کړئ چې کوچنی برخې نه لويې برخې جلا نه شي. وروسته د پښويا لاندينی برخه کې يې يو عمودي مثلث انځور کړئ او هغه هم بياتي کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلي شي. د دې مرحلې ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بياتي شوي ځای څخه يو په بل کې ننه باسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پيدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او يا په نورو دعاگانو او اسلامي ډيزاينونو ښکلا ورکړئ. دا ډيزاينونه د مقوا کاغذ او رحل په باندنيو ديوالو باندې په تور او سپين ډول او يا رنگه انځور کړی. د دې کار لپاره د رحل باندينيو ديوالونو په لويو او کوچنيو برخو ښکلې ډيزاينونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندنيو برخو ته ښکلا ور وبخښي وروسته بيا په خپل رحل کې قرآنکريم کېږدئ او تلاوت يې وکړئ.

تمرين:

۱- تراوسه مو د قرآنکريم څو ډوله رحلونه ليدلی دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوی دي؟ ايا د رحل په ديوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وې څه ډول دي؟

۲- د رحلو د ديوالونو ديو ځای کولو لپاره کومې لارې په کاروړو؟

۳- له مقوا کاغذ څخه يو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا يي ديوالونه ډيزاين کاري کړئ او د خپلې خوښې په طريقه يې ديوالونو سره ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

19

له افغاني هنرمندانو سره اشنا کیدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په کومو ځانگو کې فعاليت کوي؟

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولايت د(تيوره) په کلي کې وزيږيد.

استاد مشعل په يوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانۍ په وختوکې يې هنري کاروته پام ور واوښت. هڅه يې وکړه چې د استاد کمال الدين بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له میناتور څخه پرته د حاشيو په ښکلا (تذهيب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی. استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته کړ ځکه چې ده ځانگړې لاره او روش درلود او د استاد کمال الدين بهزاد د مکتب له پيروانو څخه حسابيږي. استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو شاګردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړې ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي.استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نيټه له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په ملي ګالرۍ، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پو پلزای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نيټه د کابل په چهاردهي کې وزېږېد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکاريو، نقاشۍ او انځور ګرۍ کې د ګران افغانستان له نوميالیو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنګه د استاد وکيلي د تابلوګانو په حاشيو او متونو کې ډېرې مهمې افغاني هنری پديدی ترسترګو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطۍ د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې.روح دې ښاد وي.

تمرين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پېژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰

له افغاني هنرونو سره اشنا کيدل

د قاليني څټ ته په ځير سره وګورئ او ووينئ چې د هغې تار او پود د ګنډې په وسيله څه ډول سره نښلول شوي دي؟

دقالينی پر مخ څه شی وينئ؟ د قاليني رنګين ډيزاينونه څه ډول په پر له پسې ګنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالينی کښينئ او يا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی ځانګې په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتيا لري. کــه څــه هم د هنري آثار و توليد د انســانانو د اړتيا وو دليرې کولو ســر چينه ده، دقيقــه طراحــي، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

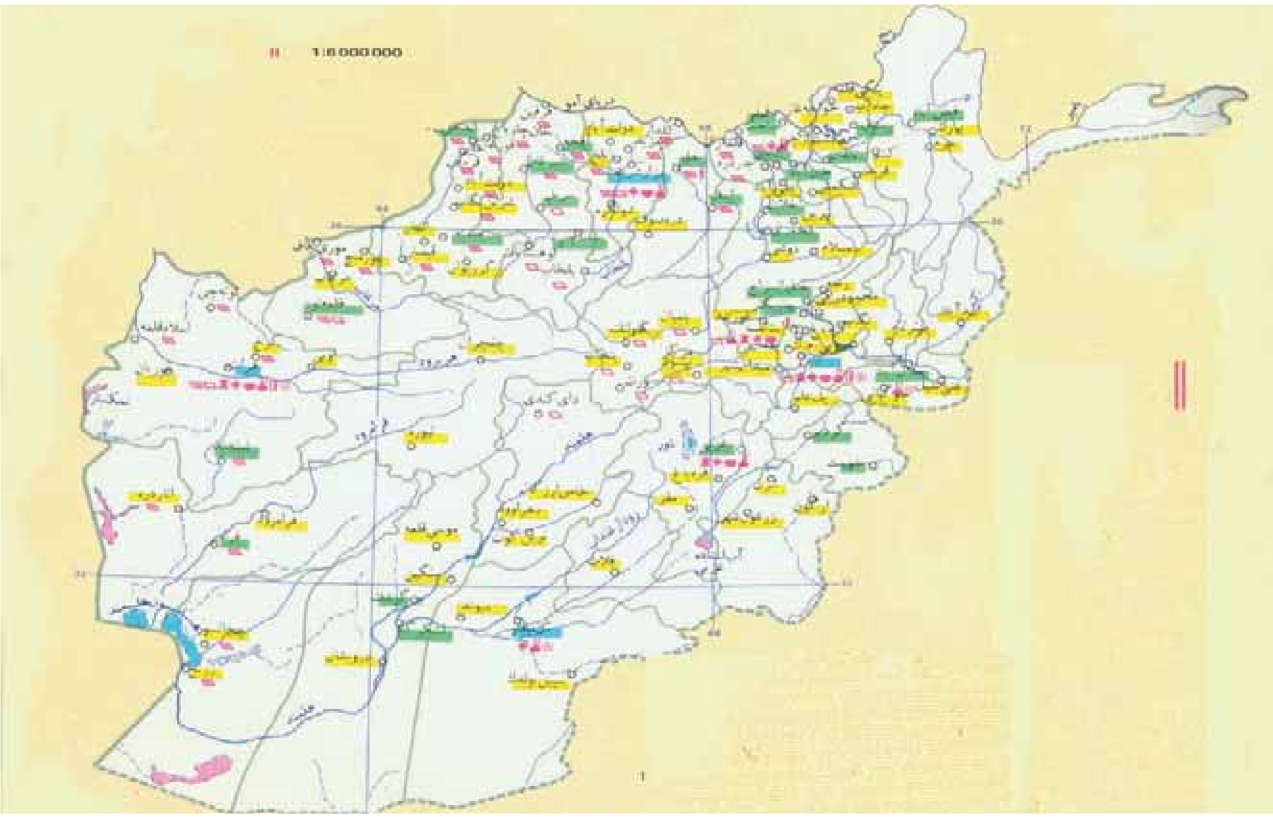

نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدوکې
څرګندوي د خلکو هنري مينه
تکواو پارچوته رنګ او ډیزاینونه
وربخښي، ښکلي او نرم فرشونه
اوبي، ودانيو ته د قرآنکريم په مبارکو
آياتونو ښکلا ورکوي، سفالي او
فلزي لوښي په ظرافت سره ښکلي
کوي، دروازو، منبرونو او د لرګي
رحلونو ته ښکلا ورکوي، کاري
لوښي ښکلي کوي، ترڅو انسان
هره شيبه د ظرافت او ښکلا سره
اړيکې ولري، نوهغو ته يې ښکلا
او ډيزاينونه ورکړي دي، نن هم
د پوستينو جوړول، د سراميکي
(کلالي) لوښو جوړول، د ښکلا
غاليو او بدل او ..... د هېواد په
مختلفو سيمو کې دوام لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

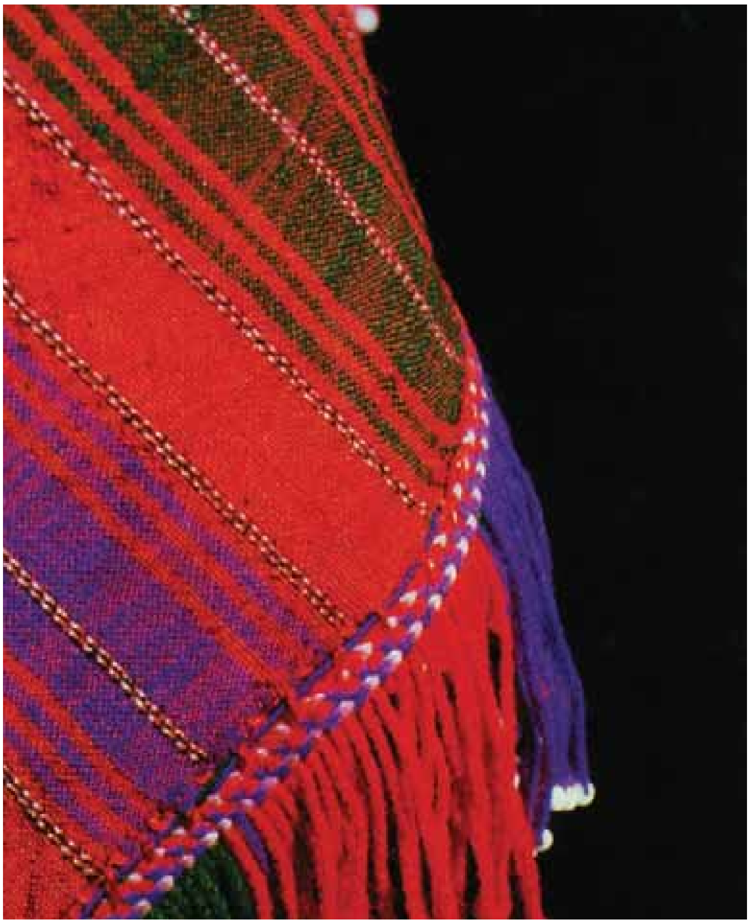

او ډېر وګړي د دغه صنايعو په جوړولګيا دي. ځومره چې د تاريخي هنري آثاروساتنه ډېر ارزښت لري، همدارنګه د ډيزاينونو، بېلا بېلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاووطريقو او روښونو انتقال وروستيو نسلونو ته ډېره زياته اړتيا ده.

د لاسي صنايعو توليد سربېره پر هنري او فرهنګي اړخونو داخلي او باندنيو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زيات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنايعو او بېلو بېلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بېلو بېلو ښارونوکې خلك په بېلابېلو هنرونو بوخت دي او بېل بېل لاسي صنايع توليدوي. د مثال په توګه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ جوړونه، پښګري. فلزکاري، مسګري، زرګري، کندنکاري، د مريو ګنډل، د ټوکرو او بدل، دتيږو تراشل ، کلالي، نقاشي، د غاليواو بدل، خامك ګنډل وجود لري. په نورو ښاروکې د ټوکر او بدلو، وريښم او بدلو، شال او بدلو، دګلدوزۍ بېل بېل ډولونه شته ټوکريا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مريوګنډل، خامك ګنډنه، له ختې ځخه د سفالي لوښو جوړېدل، کلالي، د لاجور دو د غميو جوړېدل او ډېرينو لوښو د جوړېدو هنرونه ادامه لري. چې يو له هغو ځخه په هرات کې ښيښه جوړېدنه ده چې د ځانګړي ظرافت درلوودنکي ده. د ماتو او بېکاره ښيښو ويلي کولو ځخه وروسته رنګونه ور سره ترکيب کوي چې ميرمنې او نارينه کله ګډ او کله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېل بېل په دې کارونو بوخت دي. او په بېلو بېلو شکلونو ګېلاسونه او ښکلي لوښي د لاس او اور په واسطه تولید وي چې د امریکا او اورپا بازارونو ته یې لار پرانیستې ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بېلا بېلو ښارونو کې لیدل کېږي چې د ټولو سیمو په اثارو کې ورته والی شته دی. د ډیزاینونو، رنګونو او جوړولو طریقې او روشونه یې بېل دي. د هرې سیمې د هنرمندانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ډیزاینونو او ثارو جوړول بېلې ځانګړتیاوې پیدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاریخ په بېلو بېلو دورو کې په هنري آثارو کې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانګو د ودې او تحول سبب شوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنایعو څانګې لوړو پوړیو ته رسېدلې دي چې ډېر ارزښتناک اثار تولیدېږي، لکه: د استالف کلالي(سرامیک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلالیو څخه ده چې په بېلو بېلو ښارونو کې یې د خرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرین:

١- ستاسې په سیمه کې کوم لاسي صنایع شته دي؟
٢- تاسې د هنرونو کومې څانګې سره اشنا یاست؟
٣- له کوم افغاني هنر سره مینه او علاقه لرئ؟
٤- ایا دهنر د خپلې خوښې څانګې لپاره نوې نظریه وړاندې کولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱ دافغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړيدو سبب شو دا تحفې او هديې د روضې په يوه ځانګړې کوټه کې ساتل کيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسکوکاتو او نه پيدا کيدونکو کتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سبک دی. چې په مبارکو آياتونو ښکلی شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په ګران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړلری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰٤ هـ. ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په۱۳۱۰ هـ .ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارك هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودوو هغه د خلکو نندارې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه اثار چې په هډه او بګرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفياتو په نتيجه کې د غوريانو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمنې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډېرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳٦ هـ .ش کال کې پيل شوه دا ننداري دومره په زړه پورې وې چې دميمنې خلکو خپل قيمتي او تاريخي آثارد تحفې او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنابعوفهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لاربنود۱۳۸۰کال

۲- د هنر د لوست لاربنود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ۵۳/٤، ۱۳۸۵

۳- د تجسمي هنرونواصول، دکتور محمد حسین حلیمي.

٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کوډ۲۱/ ۳۵۸، ۱۳۸٦ هـ.ش.

۵- دتجسمي هنرونو سره اشنا کیدل کوډ ۳۵۸/۳۷، ۱۳۸٤ هـ.ش.

٦- فني طراحي ۱، جلد فني اوحرفوي کوډ ۹۲/ ۳۵۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.

۷- هندسي نقشونه ۱،جلد فني او حرفوي کوډ٤۸۵، ۱۳۸٤ هـ.ش.

۸- د محلي انځور ګرۍ کارګاه فني او حرفوي کوډ۷۷/ ۳۵۹، ۱۳۸٦ هـ.ش.

۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کوډ۲۰/ ۳۵۸، ۱۳۸٤ هـ .ش.

۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۱۳٦۲ هـ.ش.

۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکبار، د معاصر فرهنګ انتشارت.

۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.

۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.

۱٤ د ایران د لاسي صنایعوسره اشنا کیدل، ۱ جلد فني او حرفوي کوډ۳۵۹/۳۰، ۱۳۷۸، هـ.ش.

۱۵- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک. انتشارت ۱۳۵٦ هـ.ش.

۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳٦٦ هـ.ش.

۱۷- د خوشنو یسی هنر اول او دویم جلد، کوډ ۵/ ۲۰٤.

۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنګ کې، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.

۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانی لیکنې عبدالحي حبیبي.

۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۱۳٦۹ هـ.ش.

۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ هـ.ش.

۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کوډ۵۹٤، ۱۳۸۷ هـ.ش.

۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کوډ۸/ ۵۹٤ ۱۳۸٦ هـ.ش.

۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ۱۳۸٦ هـ.ش.

۲۵- موزیم پیژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پیژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ هـ.ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library